

Бабушко С. Р. Корпоративное обучение работников индустрии гостеприимства в системе непрерывного образования

В статье исследуется корпоративное обучение персонала индустрии гостеприимства как способа предоставления качественных услуг потребителю. Проанализированы и систематизированы различные подходы к вопросу о корпоративном обучении и его составляющих: подготовке кадров, переподготовке и повышению квалификации. Результаты исследования предложены в виде схемы.

Ключевые слова: корпоративное обучение, качественные услуги, индустрия гостеприимства, различные подходы.

Babushko S. R. Corporate Training of Hospitality Industry Employees in the System of Continuing Education

The article deals with the problems of corporate education and training of hospitality industry staff as a tool of providing quality services to customers. Different approaches to the question of corporate education have been analyzed and systemized. The results of the investigation have been offered in the scheme.

Key words: corporate training, quality services, hospitality industry, different approaches.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.091.2-047.22

Г. В. Бугасвська

**ФУНКЦІОНАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА
ПРОБЛЕМА**

У наш час корінні перетворення в суспільстві дедалі більше актуалізують проблему спеціальної підготовки майбутніх фахівців до професійної інноваційної праці. Динаміка структурних змін, що відбуваються в економіці, така велика, що від фахівців – випускників недержавних і державних ВНЗ, вимагають володіння дедалі більш досконалими, професійними навичками, знаннями та вміннями. Між тим, очевидно, що зміст підготовки майбутніх фахівців не завжди відповідає наявному і перспективному попиту на ринку праці. Зміни, що відбуваються в економічній і соціальній інфраструктурі суспільства, висувають особливі вимоги до особистості фахівця: здатність швидко реагувати на зміни, ініціативність, комунікабельність, творчий підхід тощо. У зв'язку з цим формування функціональної грамотності студентів

необхідно розглядати як актуальну проблему сучасної професійної підготовки кваліфікованих фахівців.

Проблеми функціональної грамотності у контексті філософії освіти досліджували Б. Гершунський, В. Мацкевич, С. Крупник, у контексті компетентнісного підходу – А. Хуторської, О. Лебедев.

Теоретичне і практичне вивчення функціональної грамотності знайшло віддзеркалення в роботах багатьох учених. Т. Акатова розглядає мовленнєву функціональну грамотність у взаємозв'язку з мовленнєвою культурою студентів; Л. Пермінова, О. Лебедев – технологію формування функціональної грамотності учнів; В. Єрмоленко, Р. Перченко, С. Черноглазкін – технологію формування функціональної грамотності в системі загальної, професійної і додаткової освіти. Н. Сметаннікова вивчає функціональну письменність у межах стратегіального підходу до навчання читання. Проте, незважаючи на досить стабільний інтерес дослідників, проблема формування функціональної грамотності студентів педагогічного ВНЗ ще не знайшла вирішення в педагогічній науці і практиці.

Мета статті – визначити сучасні підходи до формування функціональної грамотності як педагогічного феномену, особливості формування функціональної грамотності студентів вищих педагогічних закладів освіти.

У сучасному освітньому просторі особлива увага приділяється забезпеченню функціонування суб'єкта в інформаційному світі [3, с. 21]. За таких обставин процес підготовки фахівців має бути орієнтовано на розвиток компетентностей, спрямованих на реалізацію концепції неперервної освіти, „освіти крізь усе життя”, на формування функціональної грамотності у різних сферах життєдіяльності.

На жаль, існування такої грамотності стає очевидним тільки тоді, коли ми стикаємося з її відсутністю. Тому частіше говорять про функціональну неграмотність. Це дуже важливий аспект, оскільки, як вважають експерти, функціональна неграмотність належить до чинників ризику сучасної цивілізації, яка обертається великими втратами і збитками для суспільства (досить згадати про одну з найбільших катастроф сучасності – трагедію Чорнобиля).

Поширення функціональної неграмотності пов'язано із невідповідністю результатів освіти (і середньої, і вищої) вимогам сучасного суспільства (технологічним, інформаційним, комунікативним) внаслідок стрімкого розвитку інформаційного суспільства, надзвичайного прискорення продукування та розповсюдження знання. Так, Г. Ільїн зазначає, що „світ неперервно й нестримно змінюється, і знання про світ, що отримуються в школі, не лише початковий, але й вищий, і не лише професійні, але загальноосвітні, ставляться під сумнів або виявляються такими, що не відповідають дійсності набагато більшою мірою, ніж це було досі” [4, с. 20].

На думку С. Крупник, В. Мацкевича, проблематика грамотності (функціональної грамотності) стає актуальною тільки тоді, коли країна

повинна надолужувати прогаяне, наздоганяти інші країни. Саме тому поняття функціональної письменності використовується як міра оцінки якості життя суспільства (свого роду культурний стандарт) при зіставленні соціально-економічної ефективності різних країн.

Дослідження проблеми функціональної неграмотності активно почалося на початку 80 рр. ХХ ст. внаслідок загострення протиріч між рівнем професійної готовності випускників вищих закладів освіти та їхньою неспроможністю адекватно реалізовувати професійні та соціальні функції в соціокультурному просторі, що характеризується постійним ускладненням інформаційних, комунікаційних та технологічних ресурсів. Актуалізація проблеми функціональної грамотності/неграмотності призвело до реформ освітніх систем у багатьох розвинених країнах світу.

За визначенням ЮНЕСКО, цей термін може бути застосовано до будь-якої особи, яка значною мірою втратила навички читання і письма і не здатна до сприйняття короткого і нескладного тексту, що стосується повсякденного життя. Наслідком такого стану є нездатність виконувати елементарні професійні, громадські і життєві обов'язки, професійні або соціальні функції, незважаючи на отриману освіту.

Основними чинниками, що зумовили поширення феномену функціональної неграмотності можна визначити такі: бурхливий розвиток інформаційного простору та засобів комунікації, технологічні перетворення в промисловості та економічній сфері, міграція населення, зміни соціально-культурного контексту у більшості країн світу. Як наслідок, „застарівання” набутих у процесі навчання у ВНЗ професійних та загальнокультурних знань, утрата їхньої актуальності, незатребуваність випускника ВНЗ на ринку праці, невідповідність до виконання оновлених професійних та соціальних вимог, необхідність перенавчання, підвищення кваліфікації у процесі трудової і соціальної діяльності.

У науковій літературі представлено різні характеристики функціональної неграмотності, зокрема стереотипність мислення; невміння застосовувати знання і уміння на практиці; низький рівень культури; пасивна поведінка (життєва позиція); пасивне читання (небажання дорослих і дітей читати); невміння зробити висновок з прочитаного тексту, вирішити завдання в декілька дій, написати твір, різні документи; нездатність аргументувати і відстоювати власну позицію тощо. [2; 3; 6; 9].

Функціональна неграмотність загострила проблему якості освіти і ускладнила її вирішення, оскільки недостатньо привести у відповідність професійну підготовку і вимоги замовника (студента, роботодавця, суспільства, держави), необхідно привести у відповідність темпи розвитку освітньої та соціально-професійної системи.

Проблема функціональної неграмотності розглядається як соціальна, а функціональній грамотності – як компетентнісно-діяльнісна: як проблема пошуку механізмів і способів ліквідації неграмотності.

Поняття „функціональна грамотність” у науковий тезаурус увійшло у 60-ті рр. ХХ ст. Уперше цей термін було запропоновано на Всесвітньому

конгресі з ліквідації неграмотності (Тегеран, 1965). У широкому смислі грамотність означає наявність відповідних знань у будь-якій сфері [8, с. 696]. Відповідно, можна розглядати різні види грамотності – технічна грамотність, політична грамотність тощо. Педагогіка оперує терміном „функціональна грамотність” у дослідженнях, пов'язаних з якістю освіти [4, с. 18 – 25].

У сучасних умовах зміст поняття „функціональна грамотність” розширився до володіння певним комплексом різних суспільно необхідних знань і навичок, що дозволяють людині свідомо брати участь у соціальних процесах. Важливо відзначити, що цей комплекс знань і навичок постійно розширюється залежно від політичних, соціокультурних та інших чинників.

Сучасні дослідники (С. Вершловський, Б. Гершунський, О. Лебедев, Л. Пермінова) визначають функціональну грамотність як соціально-економічне явище і пов'язують рівень її сформованості з рівнем добробуту населення і держави в цілому. Тому закономірно, що з середини ХХ ст. проблема потрапила у поле зору міжнародних організацій: 1990 рік було оголошено ЮНЕСКО Міжнародним роком грамотності, а 2002 – 2012 рр. ООН оголосила Десятиліттям грамотності в широкій інтерпретації цього поняття.

О. Лебедев розглядає функціональну грамотність як здатність використовувати універсальні методи діяльності з метою вирішення проблем соціальної адаптації на основі застосування правил, норм щодо конкретної ситуації [5, с. 124]. В. Мацкевич та С. Крупник уважають, що функціональна грамотність – це здатність людини вступати у відносини із зовнішнім середовищем і максимально швидко адаптуватися і функціонувати в ньому. С. Назарова визначає функціональну грамотність як рівень освіченості, що характеризує здатність майбутнього фахівця вирішувати стандартні життєві та професійні завдання у різних сферах діяльності на підставі переважно прикладних знань [6, с. 10 – 11]. На відміну від грамотності як стійкої властивості особистості, функціональна грамотність є ситуативною характеристикою людини [1, с. 1172].

Виділяють такі форми функціональної грамотності: загальна грамотність, комп'ютерна грамотність, інформаційна грамотність, комунікативна грамотність, грамотність при оволодінні іноземними мовами, побутова грамотність, грамотність поведінки в надзвичайних ситуаціях, суспільно-політична грамотність. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності функціональної грамотності в аспекті забезпечення успішної професійної та соціальної життєдіяльності дозволяє визначити такі характерні ознаки цього феномену: спрямованість на вирішення повсякденних проблем; ситуативний характер виявлення функціональної грамотності у конкретних соціальних обставинах; зв'язок з вирішенням стандартних, стереотипних завдань; опора на елементарний (базовий) рівень навичок читання і письма тощо.

Стрімке зростання обсягу та ускладнення структури знань у суспільстві постійно змінює мінімальні вимоги щодо функціональної грамотності особистості. Між тим, В. Онушкін та Є. Огарьов виділяють чотири компоненти функціональної грамотності, які забезпечують успішність діяльності людини, у тому числі професійної: знання загальнотеоретичного, спеціального і прикладного характеру; предметне розуміння суті справ і реалій, залучених в процес діяльності або зв'язаних з ним; уміння вибирати засоби, адекватні поставленій меті, і діяти згідно її змісту; навички умілої швидкодії [7].

У контексті вирішення завдань професійної підготовки майбутніх фахівців функціональна грамотність розглядається у межах компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів. Відповідно, функціональна грамотність – якість особистості, що складається з сукупності ключових компетентностей і ціннісних орієнтацій, дозволяє успішно виконувати професійні і соціальні функції. Саме сформована професійна компетентність зумовлює ефективність вирішення типових проблем та завдань, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя та створює передумови для творчого саморозвитку особистості у площині професійної діяльності.

Рада Європи визначила п'ять ключових компетентностей, які в сукупності забезпечують готовність випускників різних навчальних закладів до адаптації і самореалізації в умовах ринку праці сучасного інформаційного суспільства:

1. Соціально-політична компетентність, або готовність до рішення проблем. У даному випадку йдеться не стільки про реальну ефективність рішень, що приймаються, скільки про психологічну готовність брати на себе відповідальність за прийняті самостійно рішення

2. Інформаційна компетентність. Сутність цієї компетенції можна визначити як сукупність готовності і потреби працювати з сучасними джерелами інформації в професійній і побутовій сферах діяльності

3. Комунікативна компетентність як сукупність трьох складників: мовна, мовленнєва та соціокультурна. Комунікативна компетентність життєво потрібна для успішного професійного функціонування і кар'єрного росту практично у будь-якій галузі.

4. Соціокультурна компетентність як готовність та здатність жити і взаємодіяти у сучасному полікультурному світі.

Другий блок компонентного складу функціональної грамотності майбутніх фахівців містить ціннісні орієнтації, які є складними особистісними утвореннями, що зумовлюють різні рівні і форми взаємодії суспільного та індивідуального в особистості, специфічні форми усвідомлення особистістю навколишнього світу, свого минулого, сьогодення, майбутнього, а також сутності свого власного «Я».

Крізь призму педагогічних переконань ціннісні орієнтації у складі функціональної грамотності визначаються таким чином: орієнтація на

активну громадянську позицію, орієнтація на пізнання, орієнтація на співпрацю, орієнтація на суспільно-культурні цінності, орієнтація на освіту.

Таким чином, функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти пов'язана із відповідними характеристиками студента як майбутнього професіонала та соціально розвиненої особистості, яка орієнтується у світі та діє відповідно з суспільними цінностями, очікуваннями та інтересами, зокрема, вміє координувати свої дії із діями інших людей, свідомо діяти у межах нормативу, обираючи оптимальні умови; здатна бути самостійною у ситуаціях вибору та прийняття рішень; вміє відповідати за свої вчинки; здатна нести відповідальність за себе та близьких; володіє навичками учіння, здатна до самоосвіти і самонавчання протягом усього життя; володіє набором компетенцій, і ключових, і за різними галузями знання; легко адаптується у соціумі та вміє активно впливати на нього; добре володіє писемним та усним мовленням; володіє сучасними інформаційними технологіями.

Перспективи подальших досліджень пов'язано із визначенням педагогічних умов формування функціональної грамотності студентів на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів.

Список використаної літератури

- 1. Всемирная** энциклопедия. Философия / сост. А. А. Грицанов. – М. : АСТ ; Мн. : Харвест, 2001. – 1312 с.
- 2. Гаврилюк В. В.** Преодоление функциональной неграмотности и формирование социальной компетентности / В. В. Гаврилюк // Социол. исслед. – 2006. – № 12. – С. 105 – 110.
- 3. Ермоленко В. А.** Функциональная грамотность в современном контексте / В. А. Ермоленко. – М. : ИТОП РАО, 2002. – 119 с.
- 4. Ильин Г. Л.** Проблемы от века к веку: функциональная неграмотность / Г. Л. Ильин // Университетская книга. – 2000. – № 2. – С. 18 – 24.
- 5. Лебедев О. Е.** Образованность учащихся как цель образования и образовательный результат / О. Е. Лебедев // Контроль качества и оценка в образовании : материалы Междунар. конф. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2003. – С. 113 – 129.
- 6. Назарова Н. А.** Развитие функциональной грамотности студентов педагогического вуза в условиях гуманитаризации образовательного процесса : автореф. дисс. на соискание ученой степ. канд. пед. наук : специальность 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Н. А. Назарова. – Омск, 2007.
- 7. Онушкин В. Г.** Образование взрослых: междисциплинарный словарь терминологии / В. Г. Онушкин, Е. И. Огарев. – СПб – Воронеж : ВИПКРО, 1995. – 232 с.
- 8. Словарь русского языка** : в 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз. ; под ред. А. П. Евгеньевой. – М. : Русский язык, 1985. – Т. I. А – Й. – 696 с.
- 9. Чудинова В.** Функциональная неграмотность проблема развитых стран / В. Чудинова // Социол. исслед. – 1994. – № 3. – С. 98 – 102.

Бугаєвська Г. В. Функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти як психолого-педагогічна проблема

У статті розкрито соціокультурні передумови актуалізації проблеми функціональної грамотності особистості в сучасних умовах, наведено різні підходи до визначення поняття „функціональна грамотність”. Висвітлено зв’язок функціональної грамотності студентів вищих закладів освіти із становленням їхньої професійної компетентності.

Ключові слова: функціональна грамотність, функціональна неграмотність, компетентнісний підхід у вищій освіті.

Бугаевская А. В. Функциональная грамотность студентов высших учебных заведений как психолого-педагогическая проблема

В статье раскрыты социокультурные предпосылки актуализации проблемы функциональной грамотности личности в современных условиях, приведены различные подходы к определению понятия „функциональная грамотность”. Охарактеризована связь функциональной грамотности студентов высших учебных заведений с становлением их профессиональной компетентности.

Ключевые слова: функциональная грамотность, функциональная неграмотность, компетентностный подход в высшем образовании.

Bugaevskaya H. V. Functional Literacy of University Students as a Scientific and Pedagogical Problem

The article examines sociocultural preconditions of the topical problem as a functional literacy of individual in modern conditions, various approaches are given to the concept definition „functional literacy” The connection between functional literacy of university students and formation of their professional competence is characterized.

Key words: functional literacy, functional illiteracy, competence approach in higher education.

Стаття надійшла до редакції 13.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.